

Коріння освіти гірке, але плоди солодкі!
Аристотель

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНИХ ПОЛІТИЧНИХ ВЧЕНЬ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА
СОЦІОГУМАНІТАРНИХ
ДИСЦИПЛІН ІМЕНІ
О. М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО

КАФЕДРА
ПРАВА, ФІЛОСОФІЇ ТА
ПОЛІТОЛОГІЇ

Освітній ступінь
Галузь знань
Спеціальність
Освітньо-професійна програма
Кількість кредитів
Рік підготовки, семестр

бакалавр
05 Соціальні та поведінкові науки
052 Політологія
Політологія
6
1 рік, I семестр

Мова викладання

українська

Дні занять

згідно з розкладом

Консультації

щовівторка 11.00 –11.20 (208 кабінет, з
можливістю дистанційної роботи на
платформах ZOOM та Google-class).

Викладач

кандидат політичних наук, доцент
Костирев Андрій Геннадійович

Контакти

e-mail: akostyrev@ukr.net,
akostyrev18@gmail.com.
Facebook Messenger Andrey Kostyrev
Viber, Telegram 066-6484662.

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

«Історія зарубіжних політичних вчень» є базовою нормативною дисципліною, яка охоплює історію виникнення, становлення і розвитку теоретично оформлених знань про світ політичного, закономірності їх розвитку та практичного втілення в суспільному житті Стародавнього Сходу, античного світу, Західної Європи та США від появи перших держав до Нового часу.

Об'єктом вивчення навчальної дисципліни є класична політична думка. Предметом її вивчення у запропонованому курсі є ті аспекти філософської думки зарубіжних мислителів від стародавніх часів до початку XIX століття, які стосуються політичної сфери суспільного життя.

Метою викладання навчальної дисципліни «Історія зарубіжних політичних вчень» є формування у студентів відповідних загальних і спеціальних компетентностей та досягнення програмних результатів, визначених стандартом вищої освіти (СВВ) за спеціальністю 052 «Політологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти» (Наказ МОН України від 20 липня 2020 року № 911), які стосуються знання історії, закономірностей та етапів розвитку предметної сфери політичної думки, розуміння її проблематики, цінностей та досягнень, опанування категоріально-понятійним апаратом та аналітично-дослідницьким інструментарієм, що були напрацьовані протягом століть від стародавніх часів до початку формування політології як науки, та вміння використовувати ці знання для аналізу і вирішення питань сучасної політичної теорії та практики.

Зокрема, вивчення навчальної дисципліни «Історія зарубіжних політичних вчень» сприятиме формуванню таких загальних та спеціальних компетентностей як:

Шифр згідно СВВ	Компетентності
	загальні
ЗК 01	Знання предметної області та розуміння професійної діяльності.
ЗК 02	Здатність спілкуватися іноземною мовою
ЗК 03.	Здатність бути критичним і самокритичним.
ЗК 05.	Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
ЗК 06	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина.
ЗК 07	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства
	спеціальні
СК 01	Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат політичної науки.
СК 02	Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної політичної думки.
СК 03	Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.
СК 04	Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії та політичної методології у фаховій діяльності.
СК 05	Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.
СК 09	Здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень для фахівців та нефаківців.

Опанування курсом дисципліни «Історія зарубіжних політичних вчень» має зробити наступний внесок у досягнення загальних програмних результатів навчання за спеціальністю «Політологія»:

Шифр	Програмний результат	Результат вивчення дисципліни
PH 01	Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності.	Знати витоки та зміст основних філософських парадигм щодо розуміння сутності політики та держави, а також співвідношення моралі, політики та права.
PH 02	Вільно спілкуватися державною та однією з іноземних мов усно і письмово у професійній діяльності.	Вміти чітко формулювати та висловлювати власну думку, застосовуючи політологічні терміни українською мовою, використовувати знання іноземних мов для аналізу іншомовного масиву професійних текстів.
PH 03	Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності.	Вміти критично оцінювати внесок мислителів минулого у політичну науку та можливості його застосування у сучасності, а також інтерпретацію їхніх думок сучасними дослідниками, чітко керуватися платонівським принципом «Тут навчають сумніватися!» при вивченні матеріалу.
PH 04.	Мати навички професійної комунікації.	Мати навички використання знання проблематики історії політичних вчень у дискусійному форматі, беручи участь у професійному обговоренні винесених тем на наукових конференціях, семінарах, круглих столах, дебатах тощо.
PH 05	Вміти використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності.	Самостійно використовувати Інтернет-ресурси для пошуку першоджерел та навчальних матеріалів з історії зарубіжних політичних вчень. Вміти залучатися та організовувати спілкування у процесі онлайн-навчання.
PH 06	Знати свої права та обов'язки як члена демократичного суспільства та використовувати їх у професійній діяльності.	Знати основні підходи та динаміку змін щодо ставлення та розуміння сутності демократії, прав та свобод людини від античності до Нового часу.
PH 07	Розуміти історію, закономірності та етапи розвитку предметної сфери політології, знати її цінності та досягнення.	Знати основні етапи розвитку політичної думки, концепції та теорії класиків зарубіжної політичної думки від стародавніх часів до Нового часу та розуміти їхні ціннісні пріоритети.
PH 08	Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат політичної науки.	Знати основні категорії та поняття, сформульовані політичними мислителями минулого. Володіти навичками здійснення ґрунтовного порівняльного та критичного аналізу концептів, концепцій та теорій класиків зарубіжної політичної думки.
PH 09	Вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.	Знати основні одвічні проблеми, які існують у площині організації суспільної взаємодії, зокрема, у політичній сфері, а також підходи до їх формулювання та розв'язання, котрі були запропоновані на різних етапах розвитку людства різними політичними вченнями.

		Вміти пояснити події політичного життя, ґрунтуючись на теоретичному фундаменті політичних вчень минулого.
PH 11	Застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.	Знати абстрактно-розумовий та емпіричний інструментарій, а також методологічні підходи, які були запроваджені видатними філософами для вивчення теоретичних та практичних проблем у політичній сфері суспільного життя у минулому. Вміти залучати їхній досвід для пошуку шляхів вирішення завдань сучасних політичних наук.
PH 12	Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.	Знати запропоновані класиками політичної думки формулювання сутності, походження, мети і засобів політичної влади та держави, вимог до правителя, еліт і підданих, рекомендації щодо оптимальних форм політичної взаємодії та вміти екстраполювати їх на події сьогодення.
PH 13	Вміти аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.	Знати базові тлумачення цілей, рушійних сил і детермінант внутрішньої та міжнародної політики, вміти обирати релевантні відповідні позиції класичної політичної теорії для аналізу політичних інститутів і процесів у різних часових і просторових вимірах.
PH 14	Застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності.	Знати не тільки теоретичні, але й політико-правові та прикладні аспекти політичних вчень минулого, методи політичної комунікації, які використовували мислителі та політичні діячі. Володіти базовим набором цитат провідних мислителів для підкріплення власної думки.
PH 15	Конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу.	Вміти складати план, формулювати усні виступи, оформляти письмові роботи (тези, есе, реферати) у відповідності до методичних рекомендацій та вимог ДСТУ.
PH 16	Презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень фахівцям і широкій аудиторії, засобам масової інформації, експертам з інших галузей знань.	Володіти навичками класичної риторики. Вміти використовувати епічні (міфологічні, біблійні, історичні) образи, які були розглянуті під час вивчення матеріалу, яскраві вислови мислителів античності, Ренесансу та Просвітництва у своїх усних виступах та текстах.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Програма навчальної дисципліни складається з трьох змістових модулів:

1. Історія політичних вчень у державах Стародавнього Сходу, Греції та Римі.
2. Політична думка у Західній Європі епохи Середньовіччя та Відродження.
3. Західна політична думка Нового часу (XVII – початок XIX ст.).

Структура кожного змістовного модуля складається з трьох блоків – лекційного блоку, блоку самостійної роботи та блоку семінарських занять. Ці блоки націлені на забезпечення опанування тематикою дисципліни не тільки як результату пасивної роботи «на прийом» під час прослуховування лекцій та прочитання рекомендованої літератури у процесі самостійної роботи, але й активної творчої діяльності «на віддачу», яка полягає у критичному осмисленні матеріалу лекцій, навчальних посібників та першоджерел, кваліфікованій участі у дискусіях під час семінарів, підготовці змістовно глибокого та методично правильно оформленого авторського есе по тематиці кожного модуля, виконанні контрольного тесту та відповіді на іспиті. Іспит, водночас, є формою підсумкового контролю успішності навчання.

№	Назва теми	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Модуль 1. Історія політичних вчень у державах Стародавнього Сходу, Греції та Римі.				
1	Історія політико-правових вчень як складова частина науки про політику.	2		2
2	Політична думка Стародавнього Єгипту, Вавилону та Індії.	2		4
3	Політичні вчення Стародавнього Китаю.	2	2	4
4	Виникнення і розвиток політико-правових вчень в Стародавній Греції. Суспільно-політичні погляди Демокріта, софістів, Сократа.	2		5
5	Політичні ідеали Платона.	2	2	5
6	Політичне вчення Арістотеля.	2	2	5
7	Політична думка періоду занепаду давньогрецьких держав.	2	2	4
8	Основні напрями політико-правової думки у Стародавньому Римі.	2	2	4
Модуль 2. Політична думка у Західній Європі епохи Середньовіччя та Відродження.				
9	Фома Аквінський: погляди на державу, право і закон.	2	2	5
10	Середньовічна світська політична думка. Марсилій Падуанський про державу і закон.	2		4
11	Основи політичної науки у творах Ніколо Макіавеллі.	2	2	5
12	Утопічний соціалізм Томаса Мора і Томаззо Кампанелли.	2	2	4
13	Теорія державного суверенітету Жана Бодена.	2		4

Модуль 3. Західна політична думка Нового часу (XVII – початок XIX ст.).				
14	Політико-правова доктрина Гуго Гроція.	2	2	5
15	Теорії природного права і суспільного договору у творчості Баруха (Бенедикта) Спінози.	2	2	5
16	Політичне вчення Томаса Гоббса як основа реалізму у політиці.	2	2	5
17	Політична теорія Джона Локка як основа лібералізму.	2	2	5
18	Політичне вчення Шарля-Луї. Монтеск'є.	2	2	5
19	Політичні ідеї Жана-Жака Руссо.	2	2	5
20	Етична основа політико-правових конструктивів у філософії Іммануїла Канта.	2	2	5
21	Державницько-правова концепція у філософії Георга Вільгельма Фрідріха Гегеля.	2	2	5
22	Основні напрямки американської політичної думки у США в період боротьби за незалежність.	2	2	5
Разом за курс - 180 год		44	36	100

ТЕМАТИКА ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1. Історія політичних вчень у державах Стародавнього Сходу, Греції та Римі.

Тема 1. Історія політико-правових вчень як складова частина науки про політику.

Визначення предмету історії політичних вчень. Ключові категорії і питання теоретико-методологічного аналізу історії політичних вчень. Основні регіони і етапи розвитку політичних вчень. Особливості суспільно-економічних та політичних устроїв та основних напрямків політичної думки за місцем та часом. Політичні теорії як відображення соціальних відносин та орієнтири їхнього вдосконалення. Іdealізм та реалізм як дві основні парадигми політичної думки.

Тема 2. Політична думка Стародавнього Єгипту, Вавилону та Індії.

Історичні та соціально-політичні передумови зародження політичної думки в Єгипті та Вавилоні. Джерела вивчення політичних поглядів в Стародавньому Єгипті. «Повчання Птаххетеп»: спроба показати піраміду владних відносин єгипетського суспільства. Знання, доброта, мудрість і справедливість як необхідні умови для реалізації влади правителя. Закони Вавилонського царя Хаммурапі. Про божественне походження законів. Співвідношення між світською владою царя і владою богів. Неприпустимість опору владі. «Документ про невинного страждальця». Фаталізм в політико-правовій думці Вавилону. Основні суспільно-політичні течії Стародавньої Індії. Джерела політичної думки Стародавньої Індії – Веди, Брахмани, Упанішади, Книга Ману, Махабхарата, Рамаяна. Брахманізм про поділ суспільства на соціальні групи. Держава як засіб забезпечення кастових вимог. Наука управління державою як вчення про кару, примус як основний метод здійснення влади. Зміст політичного ідеалу буддизму. Трактат «Артхашастра» («Настанова про користь») як енциклопедія політичного мистецтва.

Тема 3. Політичні вчення Стародавнього Китаю. Загальна характеристика основних політико-правових напрямів Стародавнього Китаю. Політичний зміст даосизму (вчення Лао-цзи). Вчення Конфуція та його характеристика. Реформізм політичних поглядів вчителя Куна. Етико-політичні ідеї Конфуція як підґрунтя для теорії управління з допомогою доброчесності. Теорія «виправлення імен» як основа впорядкування соціальних відносин у суспільстві. Застосування доброчесності покарань (правила поведінки і закону). Вчитель Мо та його вчення. Принцип «пошани мудрих» як протиположність системі «упорядкування посад і винагород». Абсолютизм як основа єдності держави. Вчення легістів про техніку відправлення влади (школа Шан Ян). Питання економічного забезпечення політики. Принцип історизму при аналізі суспільних явищ. Трактат «Шань цзюнь шу» про значення і місце законів у суспільстві. Створення могутньої держави як найвища мета діяльності правителя.

Тема 4. Виникнення і розвиток політико-правових вчень в Стародавній Греції. Суспільно-політичні погляди Демокріта, софістів, Сократа. Історико-політичні передумови зародження політичних вчень Стародавньої Греції. Геракліт про демократію і закон. Ідея політичного компромісу в поглядах Демокріта. Піфагор про поняття «рівність». Софісти про людину, мораль, право і державу. Життя та ідейні переконання Сократа: суть різних підходів. Ксенофонт та Платон про Сократа. Сократ про етичні принципи політичного життя. Характеристика основних форм державного правління за Сократом. Особливий погляд Сократа на монархію. Раціональна традиція в гуманізмі Сократа. Ототожнення доброчесності зі знаннями. Сократ та афінська демократія.

Тема 5. Політичні ідеали Платона. Об'єктивний ідеалізм Платона. Початки людської душі: чуттєве, вольове, розумове. Побудова держави як відображення побудови людської душі. Конструкція ідеальної держави. Справедливість як мета держави та уявлення про неї. Основні функції держави. Платон про основні типи державного устрою, причини та динаміку їх трансформації. Проблема демократичного політичного устрою у «Політиці». Концепція змішаної держави, як засіб досягнення рівноваги між монархічним принципом мудрості і демократичним принципом свободи. Проблема приватної власності. Платон про закон та його призначення. Платонівський комунізм та його дві основні форми.

Тема 6. Політичне вчення Арістотеля. Загальні особливості політико-правового вчення Арістотеля. Людина як політична тварина. Арістотель про сутність держави. Держава – це комунікація, метою якої є суспільне благо. Держава – абсолютний пріоритет. Справедливість та її рівні. Держава як персоналізований політичний процес і публічний інститут. Сутнісні ознаки держави: територія, населення і публічна влада. Арістотель про функції держави: правову, соціальну, економічну, виховну. Державний устрій. Правильні та неправильні форми правління. Особливості та взаємовідношення демократії та олігархії. Політія як змішана форма. Міркування про причини переворотів.

Тема 7. Політична думка періоду занепаду давньогрецьких держав.

Історико-політичні передумови формування політичних вчень в Греції в середині IV-II ст. до н. е. Епікурейці. Вироблення у своїх учнів стану самодостатності - мета епікурейства. Проблема щастя та мети її досягнення. Створення держави та її основна мета. Форми державного правління. Кініки. Відмова від життєвого добробуту. Соціальне підґрунтя вчення кініків. Антисфен і Діоген: Поняття держави та ставлення до неї. Початки концепції світового громадянства (космополітизму). Стоїцизм. Самодостатність та індивідуальне благополуччя – мета стоїцизму. Зенон: «Книга про державу». Морально-етичні устої стоїцизму, відданість своїм обов'язкам. Проблема всесвітньої держави та її громадянства. Зміст міждержавних стосунків. Закон міста і закон всесвітньої держави – закон звичаю і закон розуму. Вчення про два типи законів. Полібій: історичний закон розвитку і занепаду та тенденція його прояву в незмішаних формах влади. Ідея змішаного врядування як система пересторог і рівноваги.

Тема 8. Основні напрями політико-правової думки у Стародавньому Римі. Погляди Ціцерона на державу, владу в працях «Про державу», «Про закон», «Про обов'язки». Розвиток політико-правових поглядів у римських юристів. Визначення права як мистецтва добра і справедливості. Складові права: природне право, право народів, право громадян. Поняття приватного і політичного права. Політичні погляди Сенеки. Морально-етичні принципи у формуванні громадянської позиції. Нова трактовка концепції стоїцизму про «всесвітню державу». Релігійний зміст стоїцизму Сенеки. Відхід від віри в державу як у найвищу реалізацію моральної досконалості. Природне право та проблема необхідності закону й примусу. Св. Августин про християнську співдружність. Переосмислення в руслі християнського світобачення античної ідеї про людину як громадянина двох міст. Бог як вище благо і об'єкт любові громадян держави. Церква як реалізована і наділена великою силою ідея організованої інституції. Важливість християнської моралі для держави.

Модуль 2. Політична думка у Західній Європі епохи Середньовіччя та Відродження.

Тема 9. Фома Аквінський: погляди на державу, право і закон. Загальна характеристика праць «Сума теології» та «Панування владик». Фома Аквінський про універсальний синтез і гармонію. Суспільство як система цілей і намірів. Трактатування сутності, походження і використання державної влади у томізмі. Аквінський про справедливість як джерело права. Мета та основні функції світського правителя. Проблема підпорядкування влади правителя законам. Класифікація законів: вічний Божественний закон, природний закон та людський закон. Сутність і мета закону за Аквінським. Поради Аквіната щодо правозастосування та суду.

Тема 10. Середньовічна світська політична думка. Марсилій Падуанський про державу і закон. Данте про Європу як об'єднану християнську спільноту. Церква і держава як дві форми влади, що мають божественне походження. Імперські позиції Данте як ідеалізація універсального миру. «Божественна комедія» про світську монархію як управління всіма мирянами. Доцільність державної влади для становлення миру свободи. Подвійність в управлінні світом як відображення поєднання в людській натурі духовного і фізичного принципів. Соціальна концепція органічного суспільства. Вчення про політику та державу юристів. Право та держава. Права народів та людини. Філософські засади вчення М. Падуанського. Загальна характеристика роботи М. Падуанського «Захисник миру». Органістичне сприйняття держави. Розмежування духовного і земного у визначенні закону. Протилежність людського закону божественному. Проблема первинного джерела закону. М. Падуанський про виборну та спадкову монархію.

Тема 11. Основи політичної науки у творах Ніколо Макіавеллі. Історичні та соціально-політичні особливості Ренесансу. Державна і громадська діяльність Н. Макіавеллі. Виділення політики як особливої сфери діяльності і предмета спеціального аналізу, її секуляризація. Введення терміна «держава». Диференціація форм правління: республіки і принципати. Найкраща форма правління – змішана. Проблема мети і засобів у політиці. Значимість вільної волі і політична відповідальність. Народ як опора правителя. Страх як засіб підтримання влади. Про силу і хитрість у політиці. Про радників та підлабузників правителя.

Тема 12. Утопічний соціалізм Томаса Мора і Томаззо Кампанелли. Утопічний проект держави Т. Мора. Засудження феодальних засад суспільства. Викриття паразитизму аристократії, духовенства, найманого війська. Коріння соціальної несправедливості – у приватній власності. Демократичне правління, засноване на щорічних виборах до державних установ. Введення принципу загальної виробничої праці. Гармонійне поєднання особистих і суспільних інтересів. «Місто Сонця» Т. Кампанелли як прообраз комуністичного устрою. Ліквідація приватної власності та сім'ї. Функціональний розподіл верховної влади. Процес виховання майбутніх членів суспільства. Пріоритет суспільного над особистим у забезпеченні загального щастя як мети держави.

Тема 13. Теорія державного суверенітету Жана Бодена. Жан Боден – ідеолог абсолютизму у Франції. Праці Ж. Бодена завершення процесу централізації національної держави. «Шість книг про державу». Держава – «правове управління безліччю сімей і тим, що у них загальне, під суверенною владою». Правовий характер – відмінна риса держави в порівнянні з іншими формами людського спілкування. Головна ознака держави – суверенітет, тобто «постійна і абсолютна влада». Суверенітет єдиний, неподільний, безперервний і безумовний. Класифікація типів держави і форм урядування (демократія, аристократія, монархія). Три аспекти державної влади: власне відносини панування/підкорення; придбання влади; користування нею. Божественний характер влади. Найбільш оптимальна система управління – «змішана» з переважанням монархічного елемента. Обґрунтування абсолютизації монархічної влади як єдиної сили, здатної приборкати громадянські і релігійні розбрати, припинити феодальні усобиці, забезпечити мир і правопорядок.

Модуль 3. Західна політична думка Нового часу (XVII – початок XIX ст.).

Тема 14. Політико-правова доктрина Гуго Гроція. Соціально-політична обстановка у Нідерландах XVII ст. Держава як союз вільних людей для охорони права й для загальної користі. Основні засади природного закону, які одні можуть служити нормою для самостійних держав. Право природне і право волевстановлене. Трактат «Три книги про право війни і миру» (1625). Атрибути верховної влади: прийняття законів, правосуддя, призначення й керівництво діяльністю посадових осіб, збирання податків, вирішення питань війни і миру, укладення міжнародних угод. Право підданих чинити опір верховній владі. Справедливі та несправедливі війни. Нейтралітет. Право війни.

Тема 15. Теорії природного права і суспільного договору у творчості Баруха (Бенедикта) Спінози. Європа після закінченні 30-річної війни. «Богословсько-політичний трактат» (1670) і «Політичний трактат» (1677). Суспільний договір як засіб переходу від природного до громадянського стану. Уявлення про державу як про організацію, що слугує інтересам усіх членів суспільства. Тотожність держави і громадянського суспільства. Теза про обмеженість державної влади і невідчужуваності природних прав. Мета держави – свобода. Форми держави за Б. Спінозою: монархія, аристократія і демократія. Аргументи проти абсолютної монархії. Аргументи на користь демократії як найкраща форма держави, за якої найповніше забезпечуються спільне благо, панування розуму і свободи. Проект майбутньої парламентарної монархії як однієї з демократичних форм державного правління.

Тема 16. Політичне вчення Томаса Гоббса як основа реалізму у політиці. Політичні трансформації в Англії XVII ст. Трактати «Про Громадянина» (1642), «Левіафан, або Матерія, форма і влада держави церковної і громадянської» (1651). Сутність людини і суспільних відносин: «людина людині – вовк». Природний стан «війна всіх проти всіх і кожного проти кожного». Держава – Левіафан, котрий здатний приборкати вовків. Право як свобода вживати свої природні сили згідно зі здоровим глуздом. Політика як мистецтво злагодити усі частини суспільства так, щоб вони рухалися за загальним планом. Світський та релігійний компоненти політичних ідей Т. Гоббса.

Тема 17. Політична теорія Джона Локка як основа лібералізму. «Славна революція» 1688 р. в Англії. Трактати «Досвід про людське розуміння» і «Трактат про уряд» (1689). Природний стан свободи та причини походження державної влади. Держава як суспільний інструмент покарання. Держава має повноваження: 1) видавати закони, що визначати розміри покарань за різні злочини, тобто влада законодавчу; 2) карати злочини, вчинені членами союзу, тобто влада виконавчу; 3) карати образи, що наносяться союзу зовнішніми ворогами, тобто право війни й миру. Передачею цілому суспільству права виконувати природний закон, вільні люди утворюють єдиний народ, що перебуває під єдиною верховною владою. Держава отримує від людей рівно стільки влади, скільки необхідно й достатньо для досягнення головної мети політичного співтовариства — створення умов для

того, щоб усі і кожен могли забезпечувати свої громадянські інтереси, насамперед щодо життя, свободи і власності. Засоби забезпечення досягнення державою цієї мети - законність, поділ влади, оптимальну форму правління, право народу на опір свавіллю влади та ін. Призначення законів. Основи механізму стримувань і противаг різних гілок влади. Суверенітет народу та суверенітет створеної ним держави.

Тема 18. Політичне вчення Шарля-Луї. Монтеск'є. Соціально-політичні передумови розквіту ідей Просвітництва у Франції. Основні ідеї праці Монтеск'є «Про дух законів» (1748). Географічний детермінізм у формуванні менталітету народів та його відображення у формах держав. Проблема генезису суспільства і поняття політичного закону. Три форми правління: республіка, монархія і деспотія та їхні «принципи правління». Конституційний проект Монтеск'є. Ідея поділу державної влади. Рівновага між виконавчою і законодавчою владами. Обмеження владних повноважень кожної з властей. Ліберальна програма Монтеск'є. Розробка варіантів досягнення широкої соціальної згоди. «Консенсусна парадигма» організації влади на основі внутрішніх «стримань і противаг».

Тема 19. Політичні ідеї Жана-Жака Руссо. «Про суспільний договір, або Принципи політичного права» (1762). Природний стан як «золотий вік». Приватна власність як першопричина суспільної диференціації. Дослідження властивостей основного суспільного договору. Уряд як інструмент влади багатіїв. Держава як форма політичної нерівності. Загальне добро як мета всього державного союзу. Співвідношення між волею всіх і загальною волею. Радикально-демократична парадигма влади Руссо – антитеза парадигми ліберальної демократії. Ідея народного суверенітету. Невідчужуваність та неподільність народного суверенітету. Ідея прямого народоправства. Право народу на опір владі.

Тема 20. Етична основа політико-правових конструктів у філософії Іммануїла Канта. Соціально-політичний клімат у Німеччині наприкінці XVIII – початку XIX ст. Категоричний імператив Канта. Свобода і свавілля. «Ідеї загальної історії з космополітичної точки зору» (1784) та «Метафізичні початки вчення про право» (1797). Право як об'єктивний загальний закон свободи. Концепція правової справедливості. Мораль як основа права. Принципи строгого права як принципи державної довіри до моральної автономії людини. Справедливість як правова вимога. Правова справедливість і соціальний прогрес. Вчення про державу і поділ влади. Зміна форм влади. Проект кантівського міжнародного договору. Вчення про вічний мир як вищу мету політики. Формулювання принципу невторчання у справи суверенної держави.

Тема 21. Державницько-правова концепція у філософії Георга Вільгельма Фрідріха Гегеля. «Філософія права» (1820). Держава – це ідея розуму, свободи і права. Держава – це хода Бога в світі; її основою служить влада розуму, який реалізує себе як волю. Ідея держави, за Гегелем: по-перше, як безпосередня дійсність у вигляді індивідуальної держави, державного ладу, внутрішнього державного права; по-друге, у відносинах між державами як зовнішнє державне право; по-третє, у всесвітній історії; по-третє індивідуальна держава — це держава як дійсність конкретної свободи. Розподіл держави і громадянського суспільства. Концепція правової держави. Соціальна структура громадянського суспільства. Державний устрій: конституційна монархія, урядова влада та їх функціональний взаємозв'язок. Органічна єдність різних видів влади, підпорядкованість кожного з них пануванню цілого - державній єдності, в якій і полягає сутність внутрішнього суверенітету держави. Зовнішній суверенітет держави. «Державні» та «недержавні» народи.

Тема 22. Основні напрямки американської політичної думки у США в період боротьби за незалежність. Війна за незалежність 1775-1783 рр. – поштовх до розвитку американської політичної думки. Ідейна основа політичних поглядів республіканців. Томас Джефферсон, Бенжамін Франклін, Томас Пейн. Розробка Т. Джефферсоном «Декларації про Незалежність» 1776 р. Основні положення «Декларації». Відстоювання принципів теорії суспільного договору, невідчужуваності прав людини, свободи мислення, слова, друку. Народ – єдиний носій державного суверенітету і гарант свободи. Модель республіканської

форми правління і конфедеративного устрою держави. Федералісти: Джордж Вашингтон, Джеймс Адамс, Александер Гамільтон, Джеймс Медісон. Джеймс Медісон – «архітектор американської конституції» і автор «Білю про права» (1791). Концептуальна модель держави Дж. Медісона. Федеративна форма правління. Примат представницької демократії. Розвиток концепції стримувань і противаг. Теоретичні напрацювання і погляди А. Гамільтона на інституційне оформлення органів державної системи.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Навчальні посібники:

Безродний Є. Ф., Уткін О. І. *Історія політичних вчень*: Навч. посібник. Київ: «Професіонал», 2006. 432 с.

Історія політичної думки: підручник / за заг. ред. Н. М. Хоми ; [І. В. Алексеєнко, Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна]. Львів: Новий Світ-2000, 2016. 1000 с.

Історія політичної думки : навч. енцикл. слов.-довід. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; [В. М. Денисенко, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]. Львів : Новий Світ-2000, 2014. 765 с.

Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: Новий Світ-2000, 2017. Т.1.: Від зародження до початку ХХ ст. 404 с.

Кирилюк Ф. М., Батрименко О. В. *Історія зарубіжних політичних вчень*. Київ ХХІ століття: Діалог культур. 2005. 254 с.

Половець В. М., Мисюра О. О. *Політологія*. Курс лекцій: навчальний посібник для студентів гуманітарних і природничих факультетів. Чернігів, 2014. 212 с.

Скиба В. Й. та ін. *Вступ до політології. Екскурс в історію правничо-політичної думки* / Скиба В. Й., Горбатенко В. П., Туренко В. В. Київ: Основи, 1996. (трансформація гуманітарної освіти в Україні). 717 с.

Шляхтун П. П. *Політологія (теорія та історія політичної науки)*. Київ, Либідь. 2008. 575 с.
<http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-52.html>

Шульженко Ф. П., Андрусак Т. Г. *Історія політичних і правових вчень*: Навч. посіб. Київ: ЖЮрінком, 2001. 191 с.

The Cambridge History of Greek and Roman Political Thought. Ed. by Christopher Rowe, Malcolm Schofield, With Simon Harrison, Melissa Lane. Cambridge University Press. Published online: 28 March 2008, Print publication: 11 May 2000. URL:

<https://www.cambridge.org/core/books/cambridge-history-of-greek-and-roman-political-thought/54E18E281F4A2046DBF55D7AF4B63927>

The Cambridge History of Medieval Political Thought c.350–c.1450. Ed. by J. H. Burns. Cambridge University Press. Published online: 28 March 2008, Print publication: 19 May 1988. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/cambridge-history-of-medieval-political-thought-c350c1450/CE2E01B3A3CFD56EE534137BC610FB3C>

The Cambridge History of Political Thought 1450–1700. Ed. by J. H. Burns, With Mark Goldie. Cambridge University Press. Published online: 28 March 2008, Print publication: 26 July 1991. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/cambridge-history-of-political-thought-14501700/A31059735105E1036E689635BBC98CE9>

Korab-Karpowicz, W. Julian. *On the History of Political Philosophy: Great Political Thinkers from Thucydides to Locke*. Routledge, 2015. URL: https://books.google.com.ua/books?id=F_coCgAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=%22On+the+History+of+Political+Philosophy:+Great+Political+Thinkers+from+Thucydides+to+Locke%22&hl=en&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=%22On%20the%20History%20of%20Political%20Philosophy%3A%20Great%20Political%20Thinkers%20from%20Thucydides%20to%20Locke%22&f=false

Strauss, Leo, and Joseph Cropsey, eds. *History of political philosophy*. University of Chicago Press, 2012 (reprint).

URL: https://books.google.com.ua/books?id=E7mScxst9UoC&printsec=frontcover&dq=%22History+of+political+philosophy%22&hl=en&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=%22History%20of%20political%20philosophy%22&f=false/

Першоджерела:

- Конфуций. *Луньюй*. Москва: Эксмо – 2003. 464 с. URL: https://modernlib.net/books/konfuciy/lun_yuy/read/
- Платон. *Держава* / пер. з давньогр. Д. Коваль. Київ: Основи, 2000. 355 с. URL: <http://aps-m.org/wp-content/uploads/2017/03/Derzhava.compressed.pdf>
- Аристотель. *Политика* / Пер. с др. греч. С. А. Жебелев. РоскeBook, 2018. URL: https://librebook.me/politika_1
- Аквинский, Фома. *Сумма теологии*. / С. И. Еремеев: перевод, редакция, примечания. Киев: Ника-Центр, 2010. 432 с. URL: <https://azbyka.ru/otechnik/konfessii/summa-teologii-tom-8/12>.
- Мак'явелі, Нікколо. *Флорентійські хроніки. Державець* / пер. з італ. А. Перепаді. Харків: Фоліо, 2007. URL: <http://aps-m.org/wp-content/uploads/2017/03/Derzhavets.pdf>
- Мор, Томас. *Утопія*. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3752>
- Кампанелла, Томазо. *Місто Сонця*. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3439>
- Гроций, Гуго. *О праве войны и мира*. URL: https://www.civisbook.ru/files/File/Groziy_Kn2.pdf
- Спиноза, Бенедикт. *Богословско-политический трактат*. URL: <https://mybook.ru/author/benedikt-spinoza/bogoslovsko-politicheskij-traktat/>
- Гоббс, Томас. *Левіафан*. Київ: Дух і літера, 2000. 606 с. URL: <http://aps-m.org/wp-content/uploads/2017/03/%D0%B3%D0%BE%D0%B1%D0%B1%D1%81.pdf>
- Локк, Джон. Два трактати про врядування. Київ: Основи, 2001. 274 с. URL: <https://toloka.to/t51425>
- Монтескье, Шарль-Луи. *О духе законов*. Москва: Мысль, 1999. 674 с. URL: https://platon.net/load/knigi_po_filosofii/istorija_prosveshhenie/volter_filosofskie_traktaty_i_dialogi/11-1-0-3502
- Руссо, Жан-Жак. *Об Общественном договоре, или Принципы политического Права*. URL: https://www.civisbook.ru/files/File/Russo_O_dogovore.pdf
- Кант, Иммануил. *Критика практического разума*. Москва: Эксмо, 2015. 240 с. URL: http://loveread.me/view_global.php?id=89618
- Кант, Иммануил. *К вечному миру*. URL: https://www.civisbook.ru/files/File/Kant_K_vechnomu_miru.pdf
- Гегель, Георг Фридрих. **Философия права** / пер. с нем. Б.С. Столпнер. Москва: Юрайт, 2018. 524 с. URL: <http://pavroz.ru/files/HegelPhilprava.pdf>
- Мэдисон, Джеймс, Гамильтон, Александр, Джей, Джон. *Федералист*. Москва: Прогресс, 1994. 159 с. URL: <https://www.litmir.me/bd/?b=574711>

ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Студент має право:

- вільно висловлювати свої думки усно або письмово, аргументуючи їх знаннями провідних засад освітнього менеджменту, економіки, права тощо;
- вносити пропозиції щодо формування та реалізації власної освітньої траєкторії; активізації власної самостійної пізнавальної діяльності, форм і методів проведення аудиторних занять;
- відпрацьовувати пропущені заняття в установленому порядку;
- отримати індивідуальні консультації у викладача.

Студент зобов'язаний:

- відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого дирекцією розкладу, запізнення на заняття допускається тільки з поважних причин;
- брати активну участь у роботі під час аудиторних та онлайн-занять, дотримуватися правил етичної поведінки, поважати думки та права інших студентів і викладача;

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Пропущені з поважної причини заняття дозволяється відпрацьовувати впродовж **двох тижнів** після завершення дії поважної причини і при наявності документа-підстави (довідки, розпорядження про індивідуальних графік відвідування тощо).

Політика щодо академічної доброчесності. Студенти керуються нормами «Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка» (Наказ Ректора № 383 від 27.12.2019 р. зі змінами і доповненнями від 23.12.2020 (<https://drive.google.com/file/d/1YOj2QK3xW-03evO8Tkg1o3ZKUAbL-VH/view>)). У процесі навчання (при підготовці творчих есе і відповідей на семінарах та іспиті) забороняються плагіат, фабрикація та фальсифікація результатів, списування, хабарництво.

Політика щодо викладання. Викладання навчальної дисципліни відбувається на засадах студентоцентризму, антропоцентризму, гуманізму, поваги до соціокультурного плюралізму.

Бали за основні види робіт нараховуються наступним чином:

- за роботу на лекційних заняттях по кожній темі – 2 бали (1 бал за годину);
- за роботу на семінарських заняттях по кожній темі – до 5 балів (до 3 балів – за відповідь і до 2 балів – за доповнення);
- за творче авторське есе по тематиці кожного зі змістовних модулів – до 12 балів;
- за контрольний тест – до 15 балів (по 1 балу за кожну вірну відповідь);
- за усну відповідь на іспиті – до 30 балів (до 10 балів – за кожне питання).

Для визначення підсумкової оцінки у відповідності до встановленої МОН України шкали оцінювання при остаточному розрахунку суми балів застосовується коефіцієнт 0,5.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики
90 – 100	A	відмінно
83 – 89	B	добре
75 – 82	C	
68 – 74	D	задовільно
60 – 67	E	
35 – 59	Fx	
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

